

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**İLKOKUL YÖNETİCİLERİNİN ÖZEL
GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ : SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Ahmet DEMİR

DENİZLİ 2023

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**İLKOKUL YÖNETİCİLERİNİN ÖZEL GEREKSİNİMLİ
ÖĞRENCİLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ : SORUNLAR VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ**

Ahmet DEMİR

**Danışman
Doç. Dr. Funda NAYIR**

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Denetimi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı öğrencisi Ahmet DEMİR tarafından hazırlanan “İlkokul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere İlişkin Görüşleri : Sorunlar Ve Çözüm Önerileri” başlıklı Tezsiz Yüksek Lisans Projesi tarafımdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Tezsiz Yüksek Lisans Projesi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Funda NAYIR

Danışman

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
.....tarih ve.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Bu proje çalışmasını Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri enstitüsü yazım kuralları doğrultusunda hazırladım. Ayrıca bu çalışmamda; yararlandığım ve atıfta bulunduğum eserlere kaynak gösterdiğimi, kullandığım bilgileri nesnel ve tutarlı bir yaklaşımla ele aldığımı, eserimin geçerlilik ve güvenirlik unsurlarına göre oluşturduğumu, bu çalışmamı başka bir fakültede veya başka bir alanda tez çalışması olarak sunmadığımı eserimi akademik ve bilimsel ahlak kuralları doğrultusunda oluşturduğumu beyan ederim.

Ahmet DEMİR

TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca bana kılavuzluk yapan, yapıcı tutumuyla cesaretlendiren, hoşgörüsünü eksik etmeyen kıymetli hocam tez danışmanım Doç. Dr. Funda NAYIR' a çok teşekkür ederim. Ayrıca eğitim yaşamımda emekleri olan Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı hocalarıma ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Denizli merkezinde görev yapmakta olan ve bu çalışmanın hazırlanmasında görüşlerini, fikirlerine ve deneyimlerine başvurduğum, projeme gönüllü olarak katılmayı kabul eden tüm okul yöneticilerine çok teşekkür ederim.

Hayat yolculuğumda, yanımda olan, eşim Hilal DEMİR'e ve her kapıyı açtığımda kollarını açıp kucaklamamı bekleyen biricik kızım Beril Ahsen DEMİR'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Değerli meslektaşım, arkadaşım Mehmet ÖZTÜRK'e teşekkür ederim.

Üzerimde en büyük emeği olan cefakar ANNEM 'e ve BABAM 'a sonsuz teşekkür ederim.

Ahmet DEMİR

ÖZET

İlkokul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere İlişkin Görüşleri : Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

DEMİR, Ahmet

Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Eğitim Bilimleri
ABD,

Eğitim Yönetimi Denetimi Planlaması ve Ekonomisi Bilim

DalıProje Danışmanı: Doç. Dr. Funda NAYIR

Haziran 2023, 51 Sayfa

Araştırma amacı Denizli ili Merkezefendi ilçesinde ilkokul düzeyinde özel eğitim hizmeti veren Özel Eğitim Uygulama Okulu ve Rehabilitasyon Merkezleri yöneticilerinin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları sorunları ortaya koymak ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmektir. Kısaca Özel Eğitim Uygulama Okulları ve Rehabilitasyon Merkezleri yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda, özel eğitimde yaşanan sorunları tespit etmeyi ve bu sorunların giderilmesi bağlamında çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma kapsamında; ilkokul düzeyinde eğitim veren özel eğitim kurumları seçilmiştir. Bu kurumlarda çalışan 25 yönetici araştırma örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada temel nitel araştırma ilkelerine uygun, araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmış veriler elde edilmiştir. Araştırma bulgularında personel sayısının ve niteliğinin yetersiz olduğu, okulların fiziksel şartlarının, kapasitelerinin, yetersiz olduğu, anlaşılmıştır. Materyallerin eksik olduğu, güncelliğini yitirdiği, kaynak kitapların yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca eğitim-öğretim sürecinin yeniden yapılandırılması için eğitim programının gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim okul yöneticileri, özel eğitim okulları, özel eğitim problemleri,

SİMGELER VE KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
TBMM	: Türkiye Büyük Millet
BEP	: Bireyselleştirilmiş Eğitim
Programı	
YY	: Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

PROJE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.1.2. Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Tanımlar	5
İKİNCİ BÖLÜM : KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kavramsal Çerçeve	6
2.1.1.Özel Eğitimin Tanımı.....	6
2.1.2.Özel Eğitimin Amacı.....	7
2.1.3. Özel Eğitimin Önemi.....	7
2.1.4.Türkiye’de Özel Eğitim Kurumları.....	8
2.2. İlgili Araştırmalar	9

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	13
3.1. Araştırmanın Modeli	13
3.2. Çalışma Gurubu	13
3.3. Veri Toplanma Araçları	14
3.4. Veri Toplama Süreci.....	14
3.5. Verilerin Analizi.....	15
3.6. Geçerlilik ve Güvenirlilik.....	16
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	17
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum	17
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum	19
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	22
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	25
5.1. Tartışma ve Sonuçlar.....	25
5.2. Öneriler	28
5.2.1.Uygulayıcılar İçin Öneriler.....	28
5.2.2.Araştırmacılar İçin Öneriler.....	29
KAYNAKÇA.....	30
EKLER	35
Ek 1: Görüşme Formu.....	35
ÖZGEÇMİŞ	37

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Tablo 4.1.1. İlkokul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Yürütülen Eğitim Öğretim Faaliyetleri Hakkında Görüşleri

Tablo 4.1.2. İlkokul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Yürütülen Eğitim Öğretim Faaliyetleri Hakkında Görüşleri

Tablo 4.2. Özel Eğitim Okullarında Yaşanan Eğitim-Öğretim Hizmetleri İle İlgili Yönetmel Sorunlar

Tablo 4.3. Özel eğitim okullarında yaşanan eğitim-öğretim ile ilgili sorunlara çözüm önerileri

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Toplumun eğitim gereksinmesini karşılamak üzere kurulan okullar ve kurumlar gerçekleştirmeleri gereken amaçlarına göre farklılık gösterirler. Yasalar, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için, eğitim sistemi ve eğitim sürelerinden, okul türlerine, eğitim programlarına, ölçme ve değerlendirme metotlarına kadar pek çok alanda yeniden düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk normal gelişim gösteren akranlarından anlamlı derecede farklılık gösteren bireylerin, eğitim ve öğretimleri için genel eğitimden farklılaşan “Özel Eğitim”e gereksinimi ortaya çıkmıştır. (Demirtaş, vd., 2016, s. 21-49).

Bu çalışma ile Denizli ilinde özel eğitim okulu ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan ilkokul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere yönelik görüşlerine başvurularak karşılaşılan sorunların tespit edilmesi ve sorunlara dönük çözüm önerilerinin bulunması hedeflenmektedir. Araştırmada; sırasıyla problem durumuna, araştırma amacına, araştırma önemine, araştırma sınırlılıklarına, varsayımlara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Dünyaya gelen her çocuğun içinde yaşadığı topluma fayda sağlayan, fiziksel ve psikolojik açıdan dengeli ve sağlıklı, kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişebilmesi için eğitime ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Her çocuğa kaliteli eğitim fırsatları sağlandığında adil, gelişmiş ve mutlu bir toplum inşa edilebilir. Bu amaçla istinasız her çocuğun sahip olduğu özel durumları göz önünde bulundurarak ihtiyaç duyduğu eğitim sürecine dahil edilmesi gerekmektedir (Demirel Kaya, 2018).

Eğitim, bireysel ihtiyaçları gidermek ve bireysel potansiyeli ortaya çıkarmak için bir hak olarak tanımlanabilir. Ayrıca farklı kabiliyetlerdeki bireylerin kendi yetenekleri doğrultusunda eğitilmesinin bir hak olduğunu ifade edilebilir. Her bireyin genel eğitim hakkına sahip olduğu söylenebilir fakat her birey özel gereksinimleri nedeniyle genel eğitimden yararlanamaz. İşte özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim hizmetlerinin bu noktada devreye girmesi gerektiği söylenebilir (Ersoy ve Avcı, 2000, s.7).

Dünyada insan haklarının gelişmeye başlamasıyla birlikte özellikle 20.yy.da eğitim kurumları; çağdaş toplumlarda her bireye eğitim verebilecek düzeye ulaştığı düşünülmektedir. Bu bağlamda bilişsel, duyuşsal ve fiziksel özellikleri ile akranlarından önemli derecede farklılıklar gösteren bireyler özel eğitim kapsamında eğitim alma haklarına sahip olmalıdır. Eğitim yöneticilerinin, birbirinden çok farklı türde kurum ve okullarda görev yaptıkları görülmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin bulunduğu özel eğitim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin de kendilerine has bir mevzuatla görev ve sorumluluklarını yerine getirdikleri görülüyor. Son yıllarda gerek dünyada gerek ülkemizde erken tanı olanakları gelişmiştir. Gelişen teknoloji ve iletişimle özel gereksinimli bireylerin kendilerine uygun olan eğitimi alabilme olanaklarının arttığı söylenebilir. Bu durumun okul ve sınıf kapasitelerini artırdığı, daha çok personel ihtiyacı oluşturduğu, eğitim programında güncellemeleri zorunlu kıldığı, okul-aile iletişimini zorlaştırdığı düşünülebilir. Özel eğitim talebinin daha da arttığı bu ortamda özel eğitim okulu ve rehabilitasyon merkezi yöneticilerinin bazı eğitsel ve yönetsel sorunlar yaşadığı gözlemlenmektedir. Özdemir(2022). Eğitim yöneticileri okullarını yönetirken okulun fiziki şartlarından ve personellerinden yararlanmalı ellerindeki imkanları en doğru şekilde değerlendirmelidir. Yine okul müdürleri dönemsel planlamaları yapmalı eğitim sürecinde karşılaşılabileceği problemleri minimuma indirmelidir (Ensari ve Gündüz, 2006). Buraya kadar anlatılanlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ilkökul yöneticilerinin özel eğitim okulları ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşadıkları eğitim-öğretim sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin ayrıntılı bir şekilde araştırılması ve ortaya konulması gerektiğinin önemi anlaşılmıştır. Oluşan bu problemlerin tespiti ve çözümü noktasında birçok bilimsel çalışma yapılmıştır.(Aydın, 2017)

Aydın'ın (2017) "Özel eğitim kurumlarında yaşanan eğitsel-yönetsel yetersizlikler ve çözüm önerileri", Sadioğlu'nun (2022) "Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi yöneticilerinin ve öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunların incelenmesi ve çözüm önerileri", Himmetoğlu "vd.," (2022) "Özel eğitim öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümünde okul yöneticilerinin rolü", Tiryakioğlu'nun (2009) "Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinin özel eğitim bölümünün sorunlarını algılamaları" isimli

araştırması bu bağlamda yapılan araştırmalardır. Bu çalışmamızda da ilkokul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere yönelik görüşleri ortaya konulmuş, sorunlar ve çözüm önerileri görev yapan yönetici görüşleri ile ele alınarak incelenmiştir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmada problemini; “İlkokul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere ilişkin görüşleri: Sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır.

1.1.2. Alt Problemler

Bu amaç ışığında aşağıda sunulan alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. İlkokul yöneticileri özel gereksinimli öğrencilere yönelik yürütülen eğitim-öğretim faaliyetlerini bir hak olarak görmekte midir, Türkiye’de özel eğitimin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. İlkokul yöneticilerinin özel eğitim uygulama okullarında ve rehabilitasyon merkezlerinde öğretim-öğretim sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
3. İlkokul yöneticilerinin özel eğitim uygulama okulu ve rahabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlara çözüm önerileri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada amaç; Denizli ili merkez ilçelerinde yer alan özel eğitim okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezinde eğitim-öğretim süreci ile ilgili okul yöneticilerinin görüşlerini almak, karşılaşılan problemleri tespit edip bu problemlere çözüm önerileri sunmaktır. Aynı zamanda yöneticilerin bilgi düzeylerini, beklenti ve algılarını ortaya koymaktır. Denizli örneklemeden yola çıkılarak Türkiye geneli özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi yöneticilerinin yaşamış oldukları sorunları ortaya koymak; bu sorunlara çözümler üretmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitim yönetiminin işlevleri eğitimin örgütsel, yönetsel ve eğitsel amaçlarını gerçekleştirmek için yapılacak işlem ve eylemleri gösterir (Başaran, 2000, s.30). Bir eğitim örgütü ya da kuruluşu olarak okul, eğitim sisteminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda öğrencilere bilgi, beceri ve davranışların kazandırıldığı yerdir. (Balcı, 2005, s.127).

Yöneticilik işinin bir sorun çözme işi olduğu söylenebilir. Özel eğitim okullarında yaşanan yönetsel sorunların tespitinde öncelikle bu kurumların yöneticilerinin görüşleri büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu alanda araştırma yapacaklara veri sağlaması açısından bu çalışma önemli görülmektedir. Türkiye’de yeni yeni yapılandırılan özel eğitim alanı ile ilgili bilimsel araştırmalar sınırlıdır. Bu nedenle yapılacak araştırmalarla bu alana katkı sunmak son derece önemlidir. Aynı zamanda araştırmada güncel verilerce Özel Eğitim Uygulama Okulu ve Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezlerinde verilen hizmetlerin nitel yönünün belirlenmesi sağlanacak, hizmet kalitesinin artmasına imkan oluşturulacak, yeni hizmet politikaları oluşturulurken çalışma sonuçlarımız Türkiye geneline örneklem oluşturacaktır.

İlkokul yöneticilerinin özel gereksinimli bireylerin eğitiminde karşılaştıkları sorunların bilinmesi ve bu sorunlara çözüm önerileri oluşturulması oldukça önemlidir. Araştırma sonuçları ve yapılacak öneriler, özel eğitim okulu yöneticilerinin karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada üst yöneticilere yol gösterici olacaktır. Ayrıca okul yöneticileri daha da bilinçlenecek, eğitim kalitesini yükselterek başarıyı da arttıracaktır. Yapılan her araştırmanın var olan ve yapılacak olan diğer araştırmalara katkı sağladığı söylenebilir. Araştırma sonucunun yöneticilerle paylaşılacak olması araştırmanın önemini daha da ortaya koymaktadır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırma için kabul edilen sayıltılar aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

- 1) Örneklem grubu evreni temsil edebilecek sayı ve niteliktedir.
- 2) Görüşme yapılan yöneticiler soruları içtenlikle yanıtlamış ve yanıtlarında var olan durumu olduğu gibi yansıtmışlardır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1) Araştırma verileri özel eğitim okulları ile rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan okul idarecileri ile görüşme formları çerçevesinde yürütülen görüşmelerde sorgulanan niteliklerle sınırlıdır.
- 2) Denizli merkezde bulunan, 2 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi il 4 özel eğitim okulunda bulunan 25 okul idarecisi ile yüz yüze görüşme yapılacaktır.

1.6.Tanımlar

Özel Eğitim Gereksinimli: Kendi kendine yetme yönüyle yaşıtlarından farklı olan bireylerdir. Yaşıtlarına göre özellikle zihinsel, fiziksel ve sosyal yönden farklı gereksinimlere sahip olan bireyler, özel gereksinimli olarak tanımlanır. (Duran, 2019).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde özel eğitimin tanımı, önemi, amacı, açıklanmış; özel eğitimde tanılama sürecine değinilmiştir. Ayrıca özel eğitime muhtaç öğrenciler sınıflandırılmış, ülkemizde bulunan özel eğitim kurumları hakkında bilgilendirme yapılmış ve ilgili araştırmalar gösterilmiştir.

2.1.1. Özel Eğitimin Tanımı

Özel eğitim, Millî Eğitim Bakanlığınca (2021) “bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş; eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanmaktadır. Bu tür eğitimi veren yerler de özel eğitim okulu olarak tanımlanmaktadır. Özel eğitim; öğrencilerin ortalama özelliklerinden büyük oranda farklılık gösteren öğrencilere sağlanan, bireysel olarak planlanmış ve bireylerin kimseye bağımlı olmadan yaşama olasılıklarının en üst düzeye çıkarılmasının hedeflendiği eğitim hizmetlerinin tamamı olarak tanımlanabilmektedir. (Eripek, 2005) Ataman’ın (2003) tespitine göre Özel eğitim; üstün yeteneklileri olan bireyleri düzeylerine yönelik olarak eğiten, engelli bireyleri kendine yetebilen birey haline getiren eğitimidir. Bu yönüyle bakıldığında özel eğitimin sadece engelli eğitimi olarak görülmesinin yanlış olduğu düşünülebilir. Özel eğitim ve rehabilitasyon; dil ve konuşma güçlüğü, zihinsel, fiziksel, duyuşsal, sosyal, duygusal ve davranış problemlerine sahip engelli bireylerin engellilik halini ortadan kaldırmak ya da etkilerini en az seviyeye indirmek, yeteneklerini yeniden en üst seviyeye çıkarmak ve topluma uyumlarını sağlamak, temel öz bakım becerilerini, bağımsız yaşam ve mesleki becerilerini geliştirmek amacıyla yapılan çalışmaların tümüdür (Millî Eğitim Bakanlığı, 2012, s.2).

2.1.2. Özel Eğitimin Amacı

Bireylerin özel eğitim yöntem ve teknikleriyle kendilerine yeten bir duruma ulaşmaları, temel yaşam becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin (2018) altıncı maddesinde özel eğitim hizmetlerinin amacı "Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri esas alınarak; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarını amaçlar."olarak açıklanmıştır. Bireylerin Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda toplumsal bütünlük göstererek, toplumdaki dışlanmadan yaşaması önemlidir. Çağın gerektirdiği eğitim olanaklarından en iyi şekilde yararlanmak her bireyin hakkıdır. Toplumda bireysel farklılığı olan çocukları ilgi ihtiyaçları doğrultusunda eğitmek toplum için zarar oluşturabilir. Toplumsal olarak kenara itilmişlik duygusu içinde olan bireylerin o topluma faydasının olmayacağı söylenebilir. Özel eğitimin amaçlarının yerine getirilebilmesi için bazı temel ilkelerin bilinmesi ve uygulanması gerekmektedir.(Özsoy vd., 2002). Bu ilkelere göre; yetersizlik türüne bakılmaksızın her çocuk özel eğitim hizmetlerinden yararlanmalıdır.Özel eğitimde erkenlik, süreklilik, bireysellik, işbirliği ve eş güdümlü esastır. Özel Eğitim genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Özel eğitime muhtaç her çocuğun eğitim hakkı vardır ve bu hakkı ayağa götürmek esastır; ayrıca özel gereksinimli öğrencilerin normal akranları arasında eğitilmesi gerekir. Bu ilkeler 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunun'dan alınmıştır. Burada bahsi geçen ilkelere uyulmaması özel eğitimin amaçlarına ulaşamamasına neden olacaktır.

2.1.3. Özel Eğitimin Önemi

Toplumun temelini birey oluşturur, bireyleri toplumda var eden ailelerdir. Her birey kendi ailesinin toplumu ilerilere taşımalıdır. "Eğitim, toplumun yaratıcı gücünü ve verimini arttıran, bireye yeteneklerini geliştirme olanağı veren, sosyal adalet, fırsat ve olanak eşitliği ilkelerini gerçekleştirmede en etkili araçtır." (Adem, 1995, s.3) Özel gereksinimli birey, akranlarından farklı olan bireydir; bu bağlamda bakıldığında özel eğitim sadece engelli bireyler demek değildir. Özel gereksinimli olsun veya olmasın her çocuğun kendine en

uygun eğitim olanaklarından yararlanması önemlidir. Bazı engelleri olan bireylerin istihdam olanaklarından yararlanması ve topluma kazandırılması için özel eğitim gereklilik arz etmektedir. Diken ve Cavkaytar (2007). Toplumsal birlikteliğin, toplumsal eşitlik ve uyumun sağlanması buna bağlıdır denilebilir. Aileler için çocuklar ister engelli olsun ister sağlıklı olsun biricik ve çok önemlidir. Bir toplumu oluşturan bireyler o toplumunun yapı taşıdır. Toplumun ayakta tutan tüm bireyler en iyi şekilde eğitim almalıdır.

2.1.4. Türkiye’de Özel Eğitim Kurumları

Türkiye’de özel eğitimi hizmetleri MEB bünyesinde resmi ve özel olmak üzere bazı okul ve kurumlar aracılığı ile verilmektedir. Bazı okul ve kurumlar sadece özel eğitim hizmeti vermekte bazıları ise genel eğitim faaliyetlerinin yanında özel eğitim hizmetleri de vermektedir. Bir kısmı ise aynı anda hem özel hem de genel eğitim vermektedir(Vuran vd., 2014). Türkiye’de resmi özel eğitim hizmetleri MEB bünyesinde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne Yürütülmektedir. Genel Müdürlüğe bağlı birçok özel eğitim okulu bulunmaktadır(MEB, 2019). Güncel özel eğitim mevzuatına göre Türkiye’de özel eğitim hizmeti veren bazı kurumlar şu şekildedir: Türkiye’de 0-36 aylık çocuklar için özel eğitim müdürlükleri tarafından açılan ana sınıfı düzeyinde “Özel Eğitim Anaokulu Erken Çocukluk Eğitimi Birimleri” bulunmaktadır. Özel yetenekli öğrenciler için; yetenekli oldukları alanları fark etmeleri ve yetenekleri doğrultusunda gelişebilmeleri amacıyla kendi okullarına ek olarak eğitim alabildikleri “Bilim Sanat Merkezleri” kurulmuştur. Bu okullar ilköğretim, okul öncesi ve ortaokul öğrencilerine yöneliktir (MEB, 2009). Milli eğitim bakanlığı genel eğitim hizmetlerine bilişsel ve sosyal yönden uyum sağlayamayacak öğrenciler için ilk ve orta seviyeli özel eğitim okulları açmıştır. Özel gereksinimi olan 36-66 ay arasındaki bireyler içinse “Özel Eğitim Ana Okulları” açılmıştır (MEB, 2014). Hafif ve orta düzeyde zihinsel özrü bulunan ilkokul öğrencileri (1, 2, 3 ve 4 üncü sınıflar) için “Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe)” olarak okullar açılmışken Otizimli ve ağır zihinsel engelli öğrenciler için “Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe)” açılmıştır. Tanıları sadece hafif düzey yetersizlik olan öğrenciler için de “Hafif Düzeyde Zihinsel Engelliler Okulu” (İlk ve Orta Seviye) açılmıştır. Tanıları işitme, görme, ortopedik yetersizlik olan

öğrenciler ilk ve orta okullarda dörder yıllık eğitimlerini alabilirler. Bu öğrencilere 4 yıllık meslek liseleri açılabilir ayrıca bu öğrenciler genel eğitim içinde eğitim alma imkanlarına sahiptir. (MEB, 2014). Ayrıca MEB bünyesinde meslek kazandırma amaçlı açılan 23 yaşından gün almamış bireylerin eğitim aldığı “Özel Eğitim İş Uygulama Okulu” adı altında eğitim veren okullar bulunmaktadır. Bu okullardan genel orta öğrenim okullarından yararlanamayacak bireyler eğitim alır. “Özel Eğitim Mesleki Eğitim Okulları” ise ilkokul düzeyinde eğitimlerini tamamlamış yirmi üç yaşından gün almamış genel ve mesleki orta öğrenime devam edemeyecek olan bireyler için açılan okullardır. Yirmi üç yaşından gün almamış bireylere akademik bilgilerin yanında temel ve toplumsal uyum becerileri ile iş ve meslek eğitimi veren okullardır(MEB, 2016₁). Türkiye’de özel gereksinimli bireylere yönelik MEB bünyesinde açılmış olan diğer eğitim kurumu ise “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri”dir. Tanılama ve değerlendirme süreçlerinden geçen ek destek hizmetine ihtiyaç duyan bireyler bu kurumlarda ek destek hizmeti alabilmektedir.(MEB, 2013₂)

2.2. İlgili Araştırmalar

Günümüzde özel eğitim alanında çeşitli sorunlar görülmektedir. Bu sorunları belirleyen ortaya koyan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmaların bir kısmı özetlenerek aşağıda verilmiştir.

Altinkurt (2008) araştırmasında yöneticilerinin yaşadıkları sorunları ortaya koymuştur. Örneklem olarak Kocaeli merkezi seçmiş, Kocaeli’de bulunan 36 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden rastgele seçilen 20 okul yöneticisi ile sınırlandırılmıştır. Yansız atama yöntemiyle seçilen yöneticiler cinsiyete, mesleki kıdeme, yaşlarına, göre ve özel eğitim yöneticiliğindeki kıdemlerine göre sınıflandırılmıştır. Görüşme formu açık uçlu sorulardan oluşmuş veri toplama sürecinde kullanılmıştır. Temel nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Bu çalışmada kurumların hem personel hem de öğrenci bulma konusunda sorunlar yaşadığı belirtilmiştir. Eğitim ödeneklerinin zamanında yapılmamasının eğitim süreçlerini olumsuz etkilediği bu çalışmada ortaya çıkmıştır. Özel eğitimde materyal eksikliği sorunu yaşandığı bu yüzden materyallerden istenilen düzeyde yararlanılamadığı ve

ailelerin çocuklarının eğitim ve sağlıklarıyla ilgili sorumluluklarını tam olarak yerine getirmedikleri ve bilinçsiz davrandıkları anlaşılmıştır. Sık değişen yönetmeliklerin olduğu, öğrencilerin usulsüz şekilde kurumlar arasında git gel yaptığı, ödeneklerin zamansal ve oransal olarak belirsizlikler taşıdığı, , bakanlığın hazırlamış olduğu eğitim programlarının yetersiz olduğu belirlenmiştir. Ayrıca fazla uzun süren bürokratik işlemlerin özel eğitim sürecinde bazı sorunlara neden olduğu anlaşılmıştır. Kurumlar arası işbirliğinin yetersiz olması, üst yöneticilerin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine ön yargılı yaklaşımları yeterince uyumun sağlanamamasına ve özel eğitim sürecinin sekteye uğratmasına neden olmaktadır. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde bulunan personel sayısının az ve liyakat yönüyle yetersiz olması ailelerin çocukları ile ilgili rapor alma süresini uzatmaktadır. Eğitim müfettişlerinin işlerini gerekli özende yapmadığı, teftişlerde yeterli zemin gösterilmediği caydırıcı ceza verilmediği, belirtilmiştir. Üniversitelerden mezun olan Özel eğitim öğretmenlerinin yetkin olmadığı halde mezun edildiği belirtilmektedir. Diğer biraş öğretmenlerinin 160 saatlik sertifika alarak uygulama görmeden eğitim faaliyetlerine sokulduğu bu durumun eğitimin niteliğini düşürdüğü belirtilmiştir. (Altınkurt, 2008).

Çalışmasını İstanbul ilinde yapan Aydın (2017), MEB'e bağlı özel eğitim uygulama okulları ve özel rehabilitasyon merkezleri ile sınırlı tutmuştur. Araştırmanın temel amacı özel eğitim hizmeti veren Özel Eğitim Uygulama Okulu ve Rehabilitasyon Merkezlerinde yaşanan eğitsel-yönetmelik yetersizlikleri ortaya koymak ve bu yetersizliklere çözüm önerileri getirmektir. Araştırmanın örneklemini özel eğitim kurumlarında çalışan on yönetici, yirmi Öğretmen, toplamda otuz kişi oluşturulmuştur.

Araştırmanın evreni demografik yapı açısından farklı yapı ve özellikte özel eğitim kurumlarında görev yapan özel eğitim alanı mezunu kurum yöneticileri, okul öncesi mezunu, sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenler temsil etmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre yönetimin niteliğinin zayıf olması, öğretmenlerin mesleki eğitim niteliği bakımından yetersiz olması erken tanı ve yerleştirme süreçlerinde gecikmeler yaşanması ve yanlış tutum sergilenmesi durumları ortaya çıkmıştır. Eğitim sürecinin nitelik olarak yetersizliği ailelerin eğitim süreçlerine yeterli katılımlarının gerçekleşmemesi sorunları ortaya çıkmıştır. Aynı

zamanda kurumların fiziksel şartlarının uygun olmaması bir diğer sonuç olarak ortaya konulmuştur (Aydın, 2017).

Kök (2002) ün yaptığı araştırmada “Özel Eğitimde Personel Sorunu” adlı araştırma tarama modeli bir araştırmadır. Ortaya çıkan en önemli sonuç özel gereksinimli çocukların en iyimser rakamla % 3’e ulaşabildiği ve dolayısıyla halihazırdaki personel sayısının, kurum sayısının, çok yetersiz olduğudur. Sarı (2002); Özel gereksinimli bireylerin eğitimi konusuna çağdaş öneriler sunan çalışmasında özel gereksinimli bireylere sahip olan anne babaların özel eğitim kurumlarıyla ve bu kurumlarda görev yapan personelle etkili ve çok yönlü iletişim kurması gerektiğini belirtmiş, Veli görüşlerinin kurum yöneticileri tarafında daha dikkatli ele alınması ve önemsenmesi gerektiği ifade edilmiştir. BEP planları hazırlanırken ailelerin de sürece dahil olması, bu planlara katkı sağlaması gerektiğini belirtilmiştir. BEP’lerin aile katılımıyla gerçekleştirilmesinin eğitim sürecine katkıda bulunacağını belirtilmiştir. Eğitim sürecine ailelerin dahil olması için onlara destek olunması gerektiğini de vurgulamıştır.

Sağiroğlu (2006) nun yaptığı çalışmada “Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Çocuklarının Devam Ettiği Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentileri” isimli çalışmasında amaçlarını özel gereksinimli çocuğa sahip velilerin, kurumlardan beklentilerini öğrenmek, kurumlardan beklentilerine uygun planlama ve düzenleme yapmalarını sağlamak, kurumların velilere rehber olmasını sağlamak, kurum personeline ve kurum yöneticilerine yol göstermek olarak belirlenmiştir. Araştırmada kurum binalarının eski kamu binalarından oluşmaması gerektiği öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına cevap veremeyecek düzeyde olması gerektiği belirtilmiştir. Binaların çok katlı olmaması ve olası tehlikelere karşı binalarda gerekli tedbirlerin alınmasının ailelerce önemsendiği belirtilmektedir. Ebeveynlerin; eğitim-öğretim süreçlerinde çocuklarının bakımını nasıl yapabilecekleri, daha sonraki aşamada ne ile karşılaşacakları, okul öncesi dönemde ve okul dönemlerinde izleyecekleri yolla ilgili belli programlar doğrultusunda bilgilendirilmeyi bekledikleri görüldüğü bildirilmektedir. Ayrıca özel gereksinimli çocukların özelliklerine uygun eğitim materyallerinin yeterli düzeyde bulundurulması gerektiği önerilmiş, ailelerin

gereksinim durumlarına göre konferans, seminer, panel vb. etkinliklere daha çok yer verilmesi diğerk bir öneri olarak belirtilmiştir.

Karasu ve Mutlu (2014) nun çalışması olan “Öğretmenlerin Perspektifinden Özel Eğitimde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Muş İl Örneği” isimli çalışmada hedef; Öğretmenlerin özel eğitim hizmetleri bünyesinde yaşadıkları sorunları tespit etmek ve özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlara getirdikleri çözüm önerilerini belirlemektir. Ayrıca özel eğitim faaliyetleri bağlamında Türk eğitim sistemine katkı sağlamaktır.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında özel eğitim bölümü mezunu olan alan öğretmenlerin özel eğitimde diğerk eğitimcilere göre daha başarılı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca özel eğitim alan mezun olmayan öğretmenlerin pedagojik olarak yetersiz oldukları belirtilmiş, bu durumun öğretmen ve öğrenciler açısından olumsuz sonuçlar doğurduğu araştırmacılar tarafından söylenmiştir. Araştırma sonucunda eğitim uygulayıcılarının yeterli düzeyde eğitim materyaline ve kitabına ulaşamadığı tespit edilmiştir. Katılımcı öğretmenler bazı önerilerde bulunmuşlardır. Katılımcı yöneticilerden bazıları E–Okul sisteminde özel eğitim alanına uygun güncellemelerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılan araştırmadan ulaşılan sonuçlarda, yardımcı personelin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Bazı kurumların bahçelerinin özel çocuklara uygun olmadığı belirtilmiştir. Okulların fiziksel şartlarının genel olarak uygunsuz olduğu araştırma sonuçlarında vurgulanmıştır. Katılımcılar; okul yöneticilerinin ve okul denetçilerinin özel eğitim alanına uzak olduğunu belirtmişler, yaşadıkları sorunların önemli bir kısmının sebebi olarak bu durumu göstermişlerdir. Öğretmenler; velilerin çocuklarıyla yeterli kadar ilgilenmediklerini, çocuklarına karşı yeterince sorumlu davranmadıklarını, belirtmişlerdir. Aile eğitiminin çok zayıf olduğunu bildirmişler, ailelerin okul yönetimi ve öğretmenlerle iletişim halinde olmadıkları belirtilmiştir,

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri analiz yöntemiyle ilgili açıklamalar yer almıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada; ilkokul yöneticilerinin özel eğitim kurumlarında yaşadığı yönetsel sorunları bularak bu sorunlara çözüm önerisi getirilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma temel nitel araştırmadır, aynı zamanda araştırmada nitel araştırma tekniği olan görüşme tekniği ile yürütülmüştür. Nitel araştırma; olay, olgu durum ve değerler gibi farklı disiplinleri kendi çevresinden kopmadan ele alır. Nitel araştırmalarda katılımcının yanında araştırmacı da sürece dahil olmakta olay ve olguları bütüncül bir yaklaşımla gözlemleyebilmektedir. Esnek araştırma desenli bu yaklaşımda parçadan bütüne tüm algısal durumlar ortaya çıkmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma gurubunu 2022-2023 öğretim yılında Denizli ilinden MEB'e bağlı özel eğitim okullarında ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapmakta olan 20 özel eğitim okulu yöneticisi ile 5 rehabilitasyon merkezi yöneticisi oluşturmaktadır. Katılımcılara ait demografik bilgiler tablo 3.1' de verilmiştir.

Tablo 3.1. *Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler*

Değişken	<i>f</i>	
Cinsiyet	Kadın	14
	Erkek	11
Kıdem	0-5 yıl	4
	6-10 yıl	4
	11-15 yıl	4
	16-20 yıl	4
	21 yıl ve üzeri	9
Öğrenim Durumu Mezuniyet	Özel eğitim Öğretmenliği	5
	Diğer	20
Mezuniyet Öğrenim Durumu	Ön Lisans	2
	Lisans	18
	Yüksek Lisans	5
Görevi	Müdür	7
	Müdür Yardımcısı	18

Tablo 3.1'e bakıldığında çalışma grubunun 14'ü kadın 11'i erkektir. Katılımcıların 7'si, müdür 18'i müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Kıdem olarak dört katılımcının hizmet süresi 0-5 yıl arası, dört katılımcının 6-10 yıl arası, dört katılımcının 11-15 yıl arası, dört katılımcının 16-20 yıl, dokuz katılımcının hizmet süresi ise 21 yıl üzerindedir. Katılımcıların mezuniyet bilgilerine bakıldığında ise yalnızca 5 katılımcının özel eğitim alan öğretmenliğinden mezun olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların ikisi ön lisans, 18'i lisans, 5'i ise yüksek lisans mezunudur.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Katılımcılara araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Araştırma sürecinde ilkökul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere ilişkin görüşleri, gördükleri sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin veri toplamak için öncelikli olarak konuya

yönelik alan yazın taraması yapılmıştır. Katılımcıların demografik ve kişisel bilgilerini bulmak amacı ile demografik bilgi formu hazırlanmıştır. Alan uzmanının incelemesi sonucu formda değişikliklerin yapılması sağlanmış, görüşme formu son haline getirilmiştir. Öncelikli olarak örneklem dışı üç yöneticiye uygulanmış, pilot çalışma yapılmıştır. Yapılan bu son çalışma sonrası uzman eşliğinde düzeltmeler tekrar gerçekleştirilmiştir. Son halini alan yarı yapılandırılmış görüşme formu içeriğinde bulunan demografik bilgi formu 5 sorudan, kurumsal bilgi formu ise 3 sorudan oluşmaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Proje çalışmasına veri sağlayacak okullar belirlenmiş, bu okullarda ilgili gerekli araştırmaları yapabilmek için ilgili makamlardan izinler alınmıştır. Özel eğitim ilkokulu ve rehabilitasyon merkezi yöneticileriyle görüşülmüş, yaptığımız araştırmayı kabul edenlerle yüz yüze görüşmeler planlanmıştır. Görüşme sonunda araştırmacı ve katılımcının uygun vakitleri belirlenip randevu takvimi oluşturulmuştur. Görüşmeler uygun zaman ve ortamda gayet samimi ve verimli şekilde geçmiştir. Görüşmeler her katılımcı ile ortalama 20-25 dakikasürmüştür. Görüşme sürecinde notlar alınarak katılımcı ifadeleri birebir alınmıştır. Katılımcıların bazıları ile yüz yüze görüşme yapılamamış, görüşme sorularına yazılı olarak cevaplar alınmıştır. Katılımcılara araştırma ilkeleri gereğince isimlerinin gizli tutulacağı isimlerinin yerine kod verileceği ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların adı açıklanmayacağı için katılımcılara kod adlar verilmiştir, mesela; (Y 1).

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri içerik analiziyle analiz edilmiştir. Bu analizle amaçlanan veriler arası bağlar kurmak, elde edilen kavramları birbiriyle ilişkilendirmektir. Elde edilen veriler detaylı ve derinlemesine işlenir; kod ve kavramlar oluşturulur. Temel olarak içerik analizi benzer verileri aynı tema ve kavramlarda birleştirir. Birleştirilen bu kavramlar okuyucunun anlayacağı düzeye indirgenir ve yorumlanır. Araştırma içeriklerinin analizinde ana ve alt temaların oluşturulması verilerin kodlanması ve kavramlaştırılması, bulguların yorumlanması şeklinde dört aşamalı bir süreç izlenir(Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Yapılan görüşmeler tamamlanmış, görüşmelerden elde edilen veriler okunmuş, sonrasında bilgisayara aktarılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Yapılan bu değerlendirmenin sonucunda her bir sorunun cevabı, çözümlenmiş, çözümlenmeler sayfa kenarlarına not olarak yazılmıştır. Yapılan çalışma uzman öğretim üyesince değerlendirilmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda oluşan kodlar forma işaretlenip değerlendirme yapılmıştır. Yapılan işaretlemelerin uygunluğu konusunda tekrar uzman görüşüne başvurulmuş araştırmacının ve uzmanın yaptığı işaretlemeler karşılaştırılmıştır. Yapılan sadeleşmeler sonucunda 3 ana tema ve 20 kod belirlenmiştir. Sistemli bir şekilde analiz edilerek temalar ve kodlar oluşturulmuştur. Doğrudan alıntılar yapılmış bazı yönetici görüşlerine yer verilmiştir. Bu durumun araştırmacının güvenilir olmasını sağladığı düşünülebilir. Araştırmacının iç güvenliğini arttırmak için katılımcı görüşlerini içeren notlar katılımcılara okunmuş, yanlış anlaşılmanın önüne geçilmiştir. Ana temalar tablolar halinde alt temalara ayrılmış araştırmacının dış geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Kodlar sayılarak frekans değerleri hesaplanmıştır. Veri tablosunda alt tema başlıklarında görüş bildiren görüş sayıları da (*f*) sembolü ile gösterilmiştir.

3.6. Geçerlilik ve Güvenirlilik

Araştırmacının geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için bazı stratejiler kullanılmıştır: kullanılan stratejilerden birisi “Katılımcı Doğrulaması” stratejisidir. Bu stratejiyle Görüşme sonucu elde edilen veriler ve alınan notlar, katılımcılara tekrar okunmuş ve düzeltme yapmak isteyip istemedikleri sorularak verilerin teyidi yapılmıştır(Lincoln ve Guba 1986). İkinci olarak Araştırmacının konumu ve verileri yansıtmaya stratejisiyle Araştırmacı, elde ettiği verilere asla yorum katmamış, araştırmada ulaşmak istediği sonuçlara yönelik hiçbir soru sormamış, kişisel düşüncelerini açıklamamış, yönlendirme yapmamış ve eleştiride bulunmamıştır (Eisenhart ve Hove 1992). Üçüncü olarak verilerin çalışmaya nesnel bir şekilde yansması için katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacının içerisinde doğrudan alıntı yapılarak aktarılmış, değiştirilmemiş ve yorum katılmamıştır (Sndelowusky, 1993).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. İlkokul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere yönelik görüşleri, yönetim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri ne yönelik bulgular alt problemlere uygun olarak verilmiştir:

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmada katılımcı görüşlerine başvurulmuş, veriler elde edilmiştir. Katılımcı görüşlerinden elde edilen veriler, analiz edilerek ilgili temalar ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın birinci alt amacına yönelik elde edilen temalara ait bilgiler Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.1.1 İlkokul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Yürütülen Eğitim Öğretim Faaliyetleri Hakkında Görüşler

<i>Temalar</i>	<i>Katılımcı</i>	<i>f</i>
<i>Görevi olarak değerlendirenler</i>	<i>(1)(3)(4)(5)(7)(12)(15)(17)(18)(21) (6)(13)(14)(9)(11)</i>	<i>15</i>
<i>Evensel İnsan hakları çerçevesinde değerlendirenler</i>	<i>(2)(5)(8)(10)(25)(20)(22)</i>	<i>7</i>
<i>Eğitimde eşitlik olarak değerlendirenler</i>	<i>(16) (19)(23)(24)</i>	<i>4</i>

Tablo 4.1. incelendiğinde yönetici görüşleri ana temasında ; Türkiye’de özel eğitim faaliyetlerini “Görevi olarak değerlendirenler, Eğitimde eşitlik olarak değerlendirenler , Evrensel İnsan hakları çerçevesinde değerlendirenler ” olmak üzere üç alt tema oluşmuştur. Araştırmaya katılan katılımcıların büyük bir kısmı özel gereksinimli öğrencilere yönelik yürütülen eğitim öğretim faaliyetlerini görevi olarak tanımlamıştır. Bu konudaki bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“ RAM tarafından okulumuza yönlendirilen öğrenciler için BEP planı hazırlanır, öğrenciler hazırlanan plana uygun ders ortamına yönlendirilir. Bizim görevimiz bu.”

“Okulumuza yönlendirilen öğrencileri BEP planları doğrultusunda eğitim-öğretim faaliyetlerine alıyoruz.”

Özel gereksinimli öğrencilere ilişkin eğitim- öğretim faaliyetlerine yönelik bir diğer katılımcı görüşü de özel eğitimi evrensel insan hakkı olarak tanımlayanlardır.(f=7)

“Ben özel eğitimi insan hakkı olarak değerlendirenlerdenim. Tüm insanlar çocuklarının en iyi eğitimi almasını, en iyi olmasını ister. Bu durum dünyanın her yerinde böyledir.”(Y12)

“Ülkemizde özel eğitim faaliyetleri gelişiyor yani eskisine göre çok iyi. İnsan hakkı olarak değerlendiriyorum özel eğitimi.”(Y20)

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik sorulan soruya bazı katılımcılar eğitim hakkı(f=4) bağlamında değerlendirmiş buna uygun görüş bildirmiştir görüş bildirmiştir.

“ Ben eğitim hakkı olarak görüyorum özel eğitimi. Bir çocuk ister bedensel engelli ister zihin engelli olsun eğitim hakkını sonuna kadar kullanmalıdır.”(Y16)

“Eğitim hakkı en temel haktır, hatta bir hak değil görevdir. Tüm toplum eğitim olanaklarından yararlanmalı eğitim toplumun geneline yayılmalıdır. Eğitimde eşitlik ancak bu şekilde sağlanır. Bazı veliler çocuklarını özellikle kış dönemlerinde çocuklarını okula göndermiyor, bu durum bizim işimizi daha da zorlaştırıyor.”(Y19)

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin veriler analiz edildiğinde ortaya çıkarılan diğer yönetici görüşleri Tablo 4.1.2’de verilmiştir.

Tablo 4.1.2. İlkokul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Yürütülen Eğitim Öğretim Faaliyetleri Hakkında Görüşler

Görüş	Katılımcı	f
Yeterli olarak değerlendirenler	(9) (15) (17)(18)(5)	5
Yetersiz olarak değerlendirenler	(22)(13)(23)(24)(25)(1)(2)(3)(7)(8)(23) (19)(14)(25)(20)(4)(9)(6)(10)(11)(12)	20

Tablo 4.1.2. görüldüğü gibi Türkiye’de özel eğitim hizmetlerini “Yeterli olarak değerlendirenler ve Yetersiz olarak değerlendirenler” olmak üzere iki görüş oraya çıkmıştır.

Bu konuda bazı katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“Ülkemizde özel eğitim alanında yeni gelişmeler olmaya başladı, son yıllarda bazı öğretmenlerimizi hizmet içi eğitim kapsamında yurt dışı okullara gönderdik.”(Y5)

“Birçok ülkede özel eğitim çok geri bizim ülkemizde özel eğitim faaliyetleri eskiye göre daha iyi bence.”(Y18)

Katılımcıların (5:%20)’ si özel gereksinimli öğrencilere yönelik yürütülen eğitim-öğretim faaliyetlerini yeterli, bulmuşlardır. Katılımcıların var olan eğitim-öğretim hizmetlerini (20:%80)’ i yetersiz olarak ifade etmiştir. Bununla ilgili bazı yönetici görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Ülkemizin özel eğitim hizmetlerinin çok geri olduğunu düşünüyorum çünkü doğru düzgün tanılama bile yapamıyoruz biz bu çocuklara, zaten sorun oradan başlıyor. tanılama yanlış olunca sorunlar peşi sıra devam ediyor.”(Y7)

“Özel eğitim faaliyetleri her ne kadar artmış gözükse de hala eksik yönleri çok fazla. Başta eğitim binaları olmak üzere hem personel eksik hem de eğitim programının yapılandırılması gerekmektedir.”(Y11)

“Özel eğitim hizmetlerini bütünsel olarak ele aldığımızda eksiklikler çok fazla. Benim çalıştığım her kurumun sorunları farklıydı bazılarında bina çok eski iken bazılarında personel sorunları çok fazlaydı.”(Y12)

“Özel eğitim okullarında bazı sorunlar son yıllarda düzeldi ancak gördüğümüz gibi rehabilitasyon merkezleri ekonomik olarak tamamen zor durumda , personel maaşlarını bile zor ödüyoruz. Çocuk başına devletten aldığımız ödenekler enflasyon karşısında çok eridi.”(Y19)

4. 2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada katılımcı görüşlerine başvurulmuş, veriler elde edilmiştir. Katılımcı görüşlerinden elde edilen veriler, analiz edilerek ilgili temalar ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik elde edilen temalara ait bilgiler Tablo 4.2.’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Özel Eğitim Okullarında Yaşanan Eğitim-Öğretim Hizmetleri İle İlgili Yönetsel Sorunlar

<i>Temalar</i>	<i>Katılımcılar</i>	<i>f</i>
<i>Personel eksikliğine yönelik sorunlar</i>	<i>(2)(4)(5)(7)(8)(12)(16)(14)(18) (21) (19) (24) (25)</i>	<i>15</i>
<i>Ailelerle iş birliği ve eğitime yönelik sorunlar</i>	<i>(9) (13)(2)(24)(25)(4) 6</i>	<i>13</i>
<i>Eğitim programına yönelik sorunlar</i>	<i>(4)(15) (18) (10) (12)(25) (1)(2)(3)(4)(6)(7)(9)(12)(13) (14) (16) (25)</i>	<i>12</i>
<i>Eğitim ortamı ve araçlarına yönelik sorunlar</i>	<i>(6)(14)(3)(12)</i>	<i>4</i>

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi ilkökul yöneticilerinin yönetim süreçlerini etkileyen eğitim-öğretim faaliyetleri; personel eksikliği, Ailelerle işbirliği ve eğitime yönelik sorunlar, Eğitim programına yönelik sorunlar, Eğitim ortamına ve araçlarına yönelik sorunlar olmak üzere 4 alt temada toplanmıştır. Bu durumu belirten konuyla ilgili yönetici görüşleri aşağıda verilmiştir:

“ Okulumuzda özellikle otizimli öğrenciler bulunuyor. Bu öğrencilerin dersine alan öğretmeni girmesi gerekir. Okulumuzda çoğunluk olarak alan dışı ücretli öğretmenler bulunuyor. Bize bölüm mezunu kadrolu öğretmen lazım bu konuda çok fazla eksikimiz var.”(Y 6)

“Okulumuzda bulunan öğretmenler genellikle özel eğitim mezunu değil, okulumuz öğretmenlerinin %90’ı sertifikalı ya da ücretli öğretmenlik yapıyor.”(Y8)

*“Okulumuzda yeterince özel eğitim alan öğretmeni yok, onların yerine ders ücretli öğretmenler derse giriyor. Bu durum eğitimi kalitesini olumsuz yönde etkiliyor”(Y 3).
“Okulumuzda bulunan öğrencilerin tanıları genellikle otizim. Otizimli öğrencilerin hem akademik açıdan hem davranışsal olarak kendi aralarında bile farklılıkları var. Bu farklılıkları anlayabilmek uzmanlıkla mümkün, bu yüzden alan öğretmeni eğitimine önem verilmeli bu tür çocukların derslerine alan öğretmenleri girmelidir. ”(Y 17)*

Bu bölümde velilerle yaşanan veli okul iletişim eksikliği (f=13) en çok karşılaşılan ikinci sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Katılımcıların yarısından fazlası eğitim-öğretim

sorunlarına yönelik velilerden kaynaklı sorunlar bulunduğunu dile getirmişlerdir. Ailelerden kaynaklanan sorunlar ilgisizlik ve bilgisizlikten kaynaklandığı yöneticiler tarafından ifade edilmiştir. Aşağıda bu görüşü destekleyen bazı yönetici ifadelerine yer verilmiştir:

“Bazı velilerimizin okulla ilgisi yok, özel gereksinimli öğrenciler kendilerini doğru ifade edemedikleri için ailelerle iletişim kurmak çok önemli.”(Y3).

“Okul velilerimiz iletişime kapalı, bazı velilerimiz topluma karşı da kendini ve öğrencisini soyutlamış durumda. Velilerimiz okul rehberlik servisinden yararlanmıyor, tüm bunlar okul aile işbirliğini bozucu etki yapıyor.

Katılımcıların büyük bir bölümü (f=12) özel eğitim okullarının eğitim programıyla ilgili sorunlar yaşadıklarını dile getirmiştir.

“Okulumuzda bulunan öğrenciler ağır düzeyde öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklar. Bu öğrencilere gelen kitaplar hafif düzey öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere yönelik oluşturulmuş. Bu durum eğitim-öğretim faaliyetlerini güçleştiriyor.”(Y15)

“İşitme engelli bulunan ve bu okullarda eğitim gören öğrencilerle normal okullarda eğitim gören öğrenciler aynı sınavlardan sorumlu oluyorlar. Bu durum sınavlarda adaletsizlik oluşturuyor.”(Y22)

“okulumuzda var olan kitapların içeriği hep aynı, ben beş yıldır buradayım, 1. ve 2. Kademe de aynı kitap okutuyoruz. ” (Y 23)

“RAM’den tanı alan bazı öğrenciler okulumuza uyumlu değil. Bu konuda velilerin RAM’lara baskı yaptığını düşünüyorum.”(Y22)

“Aileler çocuklarının hemen düzeleceğini düşünüyor bu yüzden tanılama sürecine gayri resmi yollardan çeşitli girişimlerde bulunup tanılama sürecini etkiliyorlar.”(Y21)

Tablo 2’de bazı katılımcılar eğitim ortam ve araçlarından kaynaklanan sorunlar olduğunu ifade etmişlerdir.(f=4) Aynı zamanda labaratuvarların güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili bazı yönetici görüşleri şu şekildedir: Bazı katılımcılar okul çevresinin ve okulların fiziki durumlarının özel eğitime uygun olmadığını belirtmiştir, bu durumu bazı yöneticiler şu şekilde ifade etmiştir:

“Okulda kullandığımız materyaller hiç güncellenmedi. ben okula geldiğimde bu materyaller vardı 10 yıl oldu hala aynı araç gereçler kullanılıyor.” (Y3)

“Elimizde bulunan materyaller gelişen dünyaya ayak uydurabilecek güncellik ve işlevde değil, Ben bu konuda ülkemizin geride olduğunu düşünüyorum. ” (Y 8)

“Özel gereksinimli öğrencilere yönelik hazırlanan materyaller eğitimin temel araçları olarak kullanılıyor, Özel gereksinimli öğrenciler ders sürecinde normal öğrencilere göre daha fazla eğitsel araçlara ihtiyaç duyuyor. Normal öğrenciler uzun süre tahtaya bakıp kitabına odaklanabiliyor ancak özel çocuklarda bunu yapmak neredeyse imkansız ” (Y 9).

“Bizim okulumuzda yeterince sınıf bulunmuyor. Bu yüzden mevcut sınıflarımız çok kalabalık.”
(Y24)

“Okulumuz eski bir kamu binası dolayısıyla özel eğitim okulu olarak tasarlanmamış zaten. Bu durum eğitim-öğretim faaliyetlerini etkiliyor.”(Y9)

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmamızın üçüncü alt amacı doğrultusunda katılımcı görüşlerine başvurulmuş, elde edilen bu veriler analiz edilmiş, yönetici görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Katılımcılardan elde edilen görüşlere ait bilgiler Tablo 4.3’te verilmiştir.

<i>Tablo 4.3. Özel Eğitim Okullarında Yaşanan Eğitim-Öğretim İle İlgili Sorunlara Çözüm Önerileri</i>		
<i>Öneriler</i>	<i>Katılımcılar</i>	<i>f</i>
<i>Eğitim programı yeniden gözden geçirilmeli,</i>	<i>(1)(3)(5)(4 (6)(8)(9)(10)(13)(12) (16)</i>	<i>11</i>
<i>Alan öğretmeni ataması yapılarak personel açığı kapatılmalı, ücretli öğretmen uygulamasına son verilmeli.</i>	<i>(7)(3) (18) (16) (22) (8) (5) (13)(1)(6)(15)(9)(2)(4)(10)</i>	<i>15</i>
<i>Aile eğitimine önem verilmeli, aileler zorunlu olarak bu eğitimi almalıdır.</i>	<i>(2)(4)(5)(7)(8)(12)(16)(14)(18) (21) (19) (24) (25)</i>	<i>13</i>
<i>Okullar, özel gereksinimli öğrencilere uygun olarak tasarlanmalıdır.</i>	<i>(7)(9)</i>	<i>2</i>
<i>Toplum; seminerlerle, kamu spotlarıyla bilinçlendirilmeli toplumsal farkındalık oluşturulmalıdır.</i>	<i>(9) (13)</i>	<i>2</i>
<i>Ders saatleri kısaltılmalı 40 dk. yerine 30 dk. olmalıdır.</i>	<i>(14)(15)</i>	<i>2</i>
<i>RAM raporları verilirken daha dikkatli olunmalı, öğrenci yanlış okul ya da sınıfa yönlendirilmemeli. RAM ile okul arasında yaşanan sorunlar için heyet (üst birim) oluşturulmalı.</i>	<i>(4)(15) (18) (10) (12)(25)</i>	<i>6</i>
<i>Özel eğitim sınıfları 6-7 öğrenciyi geçmemelidir.</i>	<i>(9)(13)</i>	<i>2</i>
<i>Okulumuzda maddi imkansızlıklardan kaynaklı yeterli etkinlikler yapılamamaktadır. Bu tür etkinlikler için kaynak ayrılmalıdır.</i>	<i>(5) (7)(10)(11)(17)</i>	<i>5</i>
<i>Atölye ve laboratuvarlar güncellenmeli eğitim araçları ile ilgili bir birim oluşturulmalıdır.</i>	<i>(11) (12)(17)(18)(19)</i>	<i>5</i>

<i>Alan dışı öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmeli alan yeterliliği konusunda adımlar atılmalı.</i>	(19) (21) (25) (24)(12)(16)(5)	7
<i>Materyaller bakanlık bünyesinde üretilmeli, dağıtılmalı, güncellenmelidir.</i>	(1)(8)(13)	3

Tablo 3’ te görüldüğü gibi araştırmamızın üçüncü alt amacına (özel eğitim okullarında yaşanan eğitim-öğretim ile ilgili sorunlara çözüm önerileri) yönelik bulgularda 12 çözüm önerisi ortaya çıkmıştır. Bu konuda bazı katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“Bizim okulda alan öğretmeni eksiki var acil alan öğretmeni atanması gerekiyor.”(Y9)
“Bu okul, ağır otizimlilerin bulunduğu bir okul. Bu çocuklarda kritik dönemler var. Bu çocukların dersine ücretli ya da sertifikalı öğretmenleri vermek zorunda kalıyoruz acil alan öğretmeni atanmalı.”(Y16)

“Ben özel eğitim okulu öğretmenliği yapan öğretmenlere pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bu bölüm özellikle ayrıcalıklı bir bölüm olmalı, öğretmenlere ücretsiz tatil kuponları verilebilir, bazı ülkeler bunu yapıyor. Özellikle ağır otizim sınıflarına derse girmek ödüllendirilmeli, bu ödüller iki veya üç ayda bir devam ettirilmeli.”(Y10)

Bazı katılımcılar alan dışı öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.(f=7)

“Okullarda bulunan alan dışı öğretmenlerin hizmet iç eğitimlere alınarak yetiştirilmesi gerekiyor.”(Y5)

“MEB, tarafından görevlendirilen alan dışı öğretmenler en az bir yıl staj eğitimine tabi tutulmalı, bu süreçte öğretmenler değerlendirilmeli gerekirse sınava tabi tutulmalıdır.”(Y21)

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir bölümü(f=11) eğitim programına yönelik çözüm önerileri getirmiştir. Bu konuda bazı katılımcılar şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Öğrenci kitaplarının öğrenci seviyesine uygun olması gerekiyor, sadece özel eğitim okullarına yönelik ayrı bir birim kurulmalı. Kitaplar güncellenmeli.”(Y9)

“Ders süreleri kısaltılmalı sosyal etkinliklere ağırlık verilmeli.”(Y12)

“Özel eğitimin sürekliliği önemli, yaz dönemi okullar devam etmeli.”(Y8)

“En büyük reform olarak gördüğüm eğitimin programlanması ve idame ettirilmesi işinin uzmanlarına bırakılması gerekmektedir.”(Y9)

“Eğitim öğretimin içeriği belli standartlara bağlanmalı.”(Y23)

“Öğrenci seviyesine göre şube sayısının artırılması lazım, bana göre aynı seviyedeki öğrencilerin aynı sınıfa verilmesi gerekiyor.”(Y1)

Araştırmaya katılan yöneticilerin yarısından fazlası (f=13) ailelerden kaynaklı eğitim-öğretim sorunlarına çözüm önerisi getirmişlerdir. Bazı katılımcıların çözüm önerileri aşağıda ifade edildiği gibidir:

“Aile eğitimleri mümkün mertebe alan uzmanlarınca yapılmalı, aile seminerleri verilmelidir.”(Y7)

“Aile eğitimi konusunda alanında uzman kişiler tarafından aile eğitimi seminerleri verilmeli, sadece seminerle de kalmayıp aile uygulamaya dahil edilmelidir.”(Y8)

Katılımcılardan bir kısmı (f=6) RAM raporları hakkında çözüm önerisinde bulunmuştur.

“Sadece RAM’da değil, okul ve aile ortamında da değerlendirme yapılmalıdır. Değerlendirmenin çok yönlü yapılması gerekiyor. Objektif Tanı ve değerlendirme için doğru yerde ve doğru zamanda eğitim araçları kullanmak gerekiyor. Değerlendirmeler yılda birkaç kes yapılmalı bu süreçte standart eğitim araçları kullanılmalıdır. Değerlendirme sürelerine dikkat edilmeli çünkü kısa sürelerde yapılan (on be yirmi dk.) değerlendirme yetersiz kalabiliyor.”(Y18)

“Ailelere eğitimleri arttırılmalı, okul öncesi öğretmenleri ve sınıf öğretmenlerinin daha dikkatli olması gerekiyor. Okullarda sağlık taramaları sıklaştırılmalıdır.”(Y4)

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı; ilkokul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrenciler hakkındaki görüşlerini öğrenip yönetim sürecinde yaşadıkları sorunlara çözümler sunmaktır. Araştırmada çalışma gurubu olarak 25 ilkokul yöneticisi belirlenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda yönetici görüşlerinden elde edilen veriler analiz edilmiş, sonuca ulaşılmıştır.

İlkokul yöneticilerinin büyük çoğunluğu özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkında görüş bildirirken soruyu görev tanımı olarak değerlendirmişlerdir. Yöneticilerden bazıları insan hakkı, bazıları eğitim hakkı, bazıları ise eğitimde eşitlik ilkesiyle görüş bildirmiştir. Özel eğitimi her ne kadar evrensel insan hakkı ya da eğitimde eşitlik olarak gören yöneticiler varsa da bu oran çok düşük olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcıların az bir kısmının özel eğitimi insan hakkı olarak ele aldığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde bu oranın yetersiz olduğu saptanmıştır. Evrensel insan hakları beyannamesinde geçen, “Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleksi eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.” Bu bildiri de eğitim; temel hak olarak belirlenmiş, tüm ülkelere eğitimde izleyebilecekleri yol çizilmiştir (Yıldırım, (2010).

Katılımcıların eğitim programıyla ilgili sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Bu durumu yapılan bazı araştırma ve çalışmalar desteklemektedir: Milli Eğitim Bakanlığında mevcut yönetmeliklerde özel gereksinimli bireylere ilişkin özellikle yaş guruplarında belirsizlik yaşandığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014) tarafından yapılan çalışmada ortaya konulmuştur. Karasu ve Mutlu (2014), tarafından yapılan çalışmada özel gereksinimli bireylerin okul öncesi eğitiminde genel müfredatın kullanıldığı, okul öncesi eğitim programının basamaklandırılarak oluşturulmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin müfredatı kendilerinin hazırladığını ifade etmişlerdir. Başaran (2000) tarafından yapılan çalışmada branş öğretmenleri mevcut programları yetersiz görürken özel

eğitim alan öğretmenleri programı ve yönetmelikleri tamamen yetersiz olarak nitelendirmişlerdir.

Bu çalışmada katılımcıların ifadelerinden elde edilen bulgulara göre ise ihtiyaca uygun kazanımların (modüllerin) belirlenmesinde sorunun yaşandığı belirlenmiştir. Bu sorunun başlıca sebebi RAM sayısının değerlendirme sürecinde sayıca yetersiz kalması, bunun da tanılama sürecine olumsuz etki etmesi olarak tespit edilmiştir. Bireyler farklı türde ve sayıda engel durumlarına sahip olabilmektedir. Otaya çıkan farklılıklar tanılama sürecinde farklı alan uzmanlarını ilgilendirmekte ve farklı uzmanların tanılama sürecine katılmasını zorunlu kılmaktadır. RAM' ların farklı özür durumlarını da dikkate alarak ders modülü oluşturması gerektiği tespit edilmiştir. Ayrıca zel rehabilitasyon merkezlerinde ders sürelerinin yetersizliği tespit edilmiştir. Kaynak kitapların ğrenci seviyelerine uygun olmadığı, içerik olarak eksik olduğu, günün ihtiyaçlarına göre güncellenmediği, ortaya çıkan bir diğer araştırma sonucudur. Kocaman'ın (2015) zel eğitim okullarında yaşanan eğitsel-yönetsel sorunlara yönelik araştırmasında da benzer sonuçlar mevcuttur.

Ailelerin okul yönetimiyle tam olarak iletişim kuramadıkları, tespit edilmiştir. Aile-okul işbirliğini sağlayacak proje, seminer, etkinlik faaliyetlerinin düzenlendiği ancak ailelerin bu etkinliklere yeterli düzeyde katılım göstermedikleri yönetici görüşlerinden tespit edilmiştir. Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde; "Aileler zel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır." hükmü bulunmaktadır. Özel eğitim yönetmeliğinde bulunan bu hükümle veli davranışlarının uyuşmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularından hareketle araştırmada ortaya çıkan en büyük eğitim-ğretim sorunu personel eksikliği ve yeterliliği olduğu görülmüştür. Bu sorunların en başında alan ğretmeni yetersizliğinin geldiği görülmüştür. Ayrıca alan öğretmenleri yerine özel gereksinimli bireylerin dersine giren ücretli öğretmenlerin özel eğitim alanında hiç eğitim almamış olduğu, uzun vadede istikrarlı alışamadıkları, alan dışı bölümlerden (lisans-ön lisans) mezun oldukları saptanmıştır. Özel eğitim personelinin sık sık kurum değiştirmesi personelle ilgili diğer bir sorun olarak belirlenmiştir. Özellikle rehabilitasyon merkezlerinde bu sorunun daha sık yaşandığı saptanmıştır. Personel maaşlarının yetersiz olması ve düzensiz ödenmesi, personelin uygun eğitim materyallerine ulaşamaması, eğitim ortamının

uygun olmaması bu durumun sebepleri olarak belirlenmiştir. (Aydın'ın (2017) yapmış olduğu çalışma bu araştırmada çıkan sonuçları desteklemektedir.

Katılımcıların öğretmenlerle ilgili nitelik ve nicelik sorunuyla karşılaştıklarını görmekteyiz. Dessler'e (2004) göre, yöneticiler başında buldukları kuruluş için doğru insanı çalıştırmayı ister, hiçbir yönetici bağlı bulunduğu kurumun sorumluluklarını yerine getirmeyen kişilerle çalışmak istemez. (akt. Tortop vd, 2010, s.20). Araştırmada karşımıza çıkan en büyük sonuç olan özel eğitim alan öğretmeni eksikliği birçok eğitim-öğretim değişkeni olumsuz etkilediği görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizine göre; öğretmen eğitiminin yetersiz olduğu yönetici ifadelerinden anlaşılmıştır. Bu öğretmenlerin yetersizliklerini gidermek amacıyla bölüm mezunu öğretmenlerinden destek aldıkları, ancak veriler değerlendirildiğinde bunun yeterli olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin, süreç içerisinde kendilerini geliştirdikleri, deneyim tecrübe kazandıkça uygulamalarının geliştiği belirtilmiş, ancak istenilen niteliğe ulaşma konusunda ciddi eksikliklerin olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan yöneticiler üst yöneticilerin de bu alana yabancı olduğunu ifade etmişlerdir. Her ne kadar yöneticiler alan dışı öğretmenlerden ve üst yöneticilerden yakınsa da araştırmaya katılan yöneticilerin büyük çoğunluğunun özel eğitim öğretmeni olmadığı saptanmıştır. Bazı yöneticilerin eğitim mezunu bile olmadığı görülmektedir.

Okullarda bulunan mevcut materyallerin hem çok yetersiz olduğu hem de güncel olmadığı belirlenmiştir. Bu durumda okul yöneticilerini topladıkları yardımlarla materyal temin etmeye sevk etmekte ve bu yardım çalışmalarının yetersiz kaldığı materyal ihtiyacının tam olarak karşılanamadığı görülmüştür. Altinkurt, (2008) araştırmasında özel eğitim materyallerinin geliştirilmelisini, her kurumun ulaşabileceği şekilde yaygınlaştırılmasını önermiştir. Bu öneri araştırma sonucumuzu destekler niteliktedir.

Katılımcılar eğitim-öğretim sorunlarına çözüm olarak eğitim programının bu alanda uzman kişiler tarafından oluşturulması gerektiğinin belirtmişlerdir. Personel eksikliğine yönelik okullara özel eğitim alan öğretmeni atanması gerektiğini ifade etmişler, hizmet içi eğitimlerin arttırılmasını çözüm olarak sunmuşlardır. Tanılama sürecinin sonunda okulla anlaşmazlık durumunda üst birim oluşturulması gerektiği çözüm önerisi olarak sunulmuştur.

Katılımcılar okulların ve kurumların fiziksel şartlarının gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmişler, yeni kamu binaları yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Sadioğlu' nun (2022) özel eğitim öğretmenleri ile ilgili yapmış olduğu çalışmada kurum binalarının yıpranmış olduğu, eğitim ortamının yetersiz olduğu yönündeki bulguları bu çalışmayla örtüşmektedir. Ayrıca Materyallerin özel eğitim uzmanlarınca tespit edilip tasarlanma sürecine uzmanların dahil edilmelisi gerektiğini çözüm önerilerine eklemiştir. Katılımcılar ailelerin seminer ve rehberlik hizmetlerine zorunlu olarak katılması gerektiğini çözüm olarak sunmuşlardır. Katılımcılar eğitim-öğretim sorunlarına bahsedilen alanlarda çözüm sundukları görülmüş, çözümlerin bazılarının eğitim programındaki eksiklerle, bazılarının okul içi yönetsel sorunlarla, bazılarının ekonomik sebeplerle, bazılarının ailelerle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitleri alan yazında birçok çalışma desteklemektedir: (Aydın, 2017; Altınkurt, 2008; Sadioğlu, 2022; Kocaman, 2015); Demirtaş ve Arslan 2016).

5.2. Öneriler

5.2.1.Uygulayıcılar İçin Öneriler

1. Okullardaki nitelikli personel açığının kapatmak için en başta yapılması gereken mezun olan özel eğitim alanı mezunu kişilerin atama sayılarının artırılması gerekmektedir. Eğitim kalitesi açısından bu bölümü okuyan öğretmen adaylarının staj süreleri artırılmalı, Sertifikalı olarak şu an okullarda çalışan öğretmenler hizmet içi eğitimlerle geliştirilmeli yetkinlikleri artırılmalıdır.

2. Özel eğitim kritik dönemleri olan bir süreç olduğu için eğitim kesintisiz olmalı, yaz tatilleri için farklı bir formata dönüştürülmelidir. Özel eğitim hizmetlerinde önde olan ülkelerin eğitim programlarının ülkemiz eğitim programına uyarlanması; eksik yönleri tespit edilen okul programlarının ise eksikliklerinin giderilmesi amacıyla bilim kurullarının oluşturulması gerekmektedir. Özel eğitim bölümünün tekrar eskisi gibi birimlere ayrılması gerekmektedir, uzmanlaşma açısından bu durum çok önemlidir.

3. Özel gereksinimli çocuğu olan ailelere engel durumunu öğrendikleri andan bu durumum kabul aşamasına kadar psikolojik destek verilmelidir. Bu süreç Aile ve Politikalar Bakanlığı bünyesinde birimler oluşturularak yapılmalıdır.

Aile ve Politikalar bakanlığı bünyesinde kurulacak olan alt birimler seminer, broşür, bilgilendirme ve teşekkür, takdir, onur ödülleriyle bu ailelere maddi manevi destek olmalıdır. Özel çocuklarla ve bu çocukların eğitimiyle ilgili toplumsal farkındalık düzeyini arttırmak için kamu sporları oluşturulup belli kronolojiye uygun yayınlanmalı toplum bilinçlendirilmelidir.

4. Özel gereksinimli bireylere yönelik materyallerin piyasada yetersiz olması sorununu aşmak amacıyla MEB tarafından özel gereksinimli öğrencilere yönelik, materyal tasarlama birimler kurulmalı bu birimlerde mutlaka özel eğitim uzmanı bulunması gerekmektedir. Ders kitaplarının öğrenci ihtiyaç ve özelliklerine göre belirlenmeli ve seviye seviye olmalıdır. Belli sürelerde ders kitapları ders içi materyaller güncellenmelidir. Özel eğitim alanında önde olan ülkelerin eğitim programları incelenmeli ve bu ülkelerdeki materyaller kendi sistemimize uyarlanmalıdır.

5.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Yurt içinde ve yurt dışında özel eğitimde başarılı olmuş kurumlar ya da sistemler araştırılabilir.
2. Özel eğitim hizmetinden yararlanan ailelerinin özel eğitim ile ilgili yaşadığı sorunlar: ve özel eğitim okullarından beklentileri araştırılabilir.
3. Özel eğitim materyalleri ile ilgili sorunlar ve çözüm önerileri alınabilir.
4. Özel eğitim okulu yöneticilerinin yaşadığı bürokratik sorunlar araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acarlar, F. (2013). *Kaynaştırma modeli ve özel gereksinimli çocukların özellikleri. Okul öncesinde kaynaştırma, ne, ne zaman, nerede, neden, nasıl, kim*. Editörler: B. Sucuoğlu, H. Bakkaloğlu. Ankara: Kök yayıncılık.
- Adem, M.(1995). *Demokratik laik çağdaş eğitim politikamız*. Ankara: AÜ, EBF.
- Altinkurt, N. (2008). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akçamete, G. Büyükkarakaya, H. S. Bayraklı, H. ve Sardohan Yıldırım, E. (2008). *Eğitim Politikalarının Yansımaları: Genel Ve Özel Eğitim. Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi, 11(22), 191-208*.
- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aydın, S. (2017). *Özel Eğitim Kurumlarında Yaşanan Eğitsel-Yönetimsel Yetersizlikler ve Çözüm önerileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Azap, S. (2011). *Özel Eğitim Merkezlerinin Amaç, Yapı Ve Süreç Açısından Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Başaran, İ. E. (1985). *Örgütlerde iş gören hizmetlerinin yönetimi*. Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Balcı, A. (2005). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Tek Ağaç Basım Yayım.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim yönetimi nitelikli okul*. Ankara, Feryal Matbaası.
- Baykoç Dönmez, N. (2010). *Öğretmenlik programları için özel eğitim*. Baykoç, N. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Demirel Kaya, E. (2019). *Millî Eğitim Bakanlığının temel eğitim kademesindeki dezavantajlı öğrencilere yönelik kapsayıcı eğitim politika ve uygulamaları. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.

- Cavkaytar, A. ve Diken, İ. H. (2007). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Demirtaş, H. Arslan, M. Güven, D.(2016) *Özel Eğitim Okullarının Yönetimsel Sorunları. International Journal of Research-2016*
- Duran N.(2019).*Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırma Eğitimindeki Kabulü Topluma Kazandırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Ensari, H. ve Gündüz, Y. (2006). *İlköğretim okullarında yönetim ve kalite*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Eripek, S. (2005). *Özel eğitim*. Anadolu Üniversitesi.
- Eripek, S.Özsoy, Y ve Özyürek, M. (1989). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Kartepe yayıncılık.
- Gürgür, H. Akçamete, G. Vuran, S. (2005). *İşitme Engelliler 1. Kademe İlköğretim Okulunda Uygulanan Eğitim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi, 4, (7), 69-91*
- Karasu, T. ve Mutlu, Y. (2014). *Öğretmenlerin perspektifinden özel eğitimde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: Muş il örneği*. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 47-66.
- Kök, M. (2002). *Özel Eğitimde Personel Sorunu*. Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, (4/1)
- Kocaman, A.(2015) *Özel Eğitim Okulu Yöneticilerinin Karşılaştığı Sorunların İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necimettin Erbakan üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Himmetoğlu, B. Shikhkamalova, ve Bayrak ,C. (2022). *Özel Eğitim Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Problemler ve Bu Problemlerin Çözümünde Okul Müdürünün Rolü*, Tırakya Eğitim Dergisi 12(3),1597-1618.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New directions for evaluation, 30*, 73-84.
- Lincoln, Y. (2001). Varieties of validity: Quality in qualitative research. J. Smart & W. Tierney (Editörler), *Higher education: Handbook of theory and research* içinde (s.25–72). New York: Agathon Press

- Robson, C. (1993). *Real World Research*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Sadioğlu, G. (2022). *Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Yöneticilerinin ve Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi Ve Çözüm Önerileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sağıroğlu, N. (2006). *Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Çocuklarının Devam Ettiği Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarı, H. (2003). *Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleri İle İlgili Çağdaş Öneriler*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Özdemir, L., Çifçi, H. Ve Sayan, Ö.(2022). *Tarihsel Süreçte Özel Eğitim Uygulamaları, Kurumları Ve Görevli Personelin İncelenmesi*. Atlas Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (9)
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S. (1998). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar "Özel Eğitime Giriş"*. Ankara : Karatepe Yayınları.
- Tiryakioğlu, Özlem ., ve Avcıoğlu, H. .(2013). *Rehberlik Ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Özel Eğitim Bölümünün Sorunlarını Algılamaları*. *Turkish International Journal Of Special Education And Guidance & Counseling Issn: 1300-7432* , 2 (1), 13–29.
- Tortop, N. Aykaç, B., Yayman, H., Özer, M.A., 2009. *İnsan kaynakları yönetimi*. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Vuran, S., Ergenekon, Y. Ünlü, E., 2014. *Özel Eğitim Alanında Uygulama Öğretim Elemanı Yetiştirme Süreci*. Eskişehir: Educational Sciences: Theory ve Practice • 14(1) • 269-295
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara,
- Yıldırım T, (2010), Atatürk Üniversitesi Kazım Kara Bekir Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 0, Sayı 16, 2007, 415 – 424 Seçkin Yayınları illi Eğitim Bakanlığı (1999).
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2000). *Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname ve özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*, Ankara: MEB Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 31.05.2006 tarih ve 26184 Sayılı Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2007). *5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu*. 14.02.2007 Tarih ve 26434 Sayılı Resmi Gazete.

- Millî Eğitim Bakanlığı, (2008). *Eğitim Kurumları Yöneticileri Yönetmeliği*. 24.04.2008 Tarih Ve 26856 Sayılı Resmî Gazete.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2009). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönetmeliği*. Şubat/2007 Tarih ve 2593 Sayılı *Tebliğler Dergisi*. Ek ve Değişiklikler: Mart/2009 Tarih ve 2618 Sayılı *Tebliğler Dergisi*.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2010). *Özel Eğitim Okullarında Özel Eğitim Hizmetleri Uygulamalarının Değerlendirilmesi -Görme, İşitme, Ortopedik Ve Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İlköğretim Okulları Örneği-*. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2012). *Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği*. 18.05.2012 Tarih ve 28296 Sayılı Resmi Gazete.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2012). *Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği*. 20.03.2012 Tarih ve 28239 Sayılı Resmi Gazete.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2012). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 21.07.2012 Tarih ve 28360 Sayılı Resmi Gazete.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2013). *Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği*. 18.05.2012 Tarih ve 28296 Sayılı Resmi Gazete.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği* 07.07.2018 Tarih ve 30471 Sayılı Resmi Gazete.
- Millî Eğitim Bakanlığı(2019). *Özel Eğitim Kurumlar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. 05.09.2019 Tarih ve 30879 Sayılı Resmi Gazete.

İNTERNETTEN YARARLANILAN KAYNAKLAR

İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, (1948). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A (III) sayılı Kararı.

<<http://www.TBMM.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>> İnternet adresinden 04.05.2023 tarihinde elde edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu.

<<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>> İnternet adresinden 16.05.2023 tarihinde elde edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2006). Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2014ı). Ülkemizde Eğitim Vermekte olan Tüm Kurumlar.

EKLER

EK 1 Görüşme Formu

Değerli Katımcı,

Günümüzde özel eğitime muhtaç öğrenci sayısının hızla arttığı görülmektedir. Bu durumun özel eğitim okullarında ve rehabilitasyon merkezlerinde çeşitli yönetsel sorunlara yol açabileceği düşünülmektedir. Bu görüşme aracı, ilkökul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere ilişkin görüşlerini ve karşılaştıkları sorunları ortaya çıkaracak, yüksek lisans projeme veri oluşturacaktır.

İki bölümden oluşan veri toplam aracında kişisel bilgi formu ve görüşme soruları yer almaktadır. Verilen cevaplar gizli tutulacak bilimsel çalışma hariç başka bir yerde kullanılmayacaktır. Ayırdığınız zaman ve vereceğiniz samimi cevaplar için teşekkürlerimi sunarım.

Ahmet DEMİR
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM 1 - KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıdaki formu lütfen size uygun şekilde çarpı(X) işareti koyarak işaretleyiniz.

1.Cinsiyetiniz :

1.() Kadın 2.() Erkek

2.Mesleki kıdeminiz:

1.() 1-5 yıl 2.() 6-10 yıl 3.() 11-15 yıl 4.() 15 yıl ve üzeri

3. Öğrenim Durumu:

1.() Ön Lisans 2.() Lisans 3. () Yüksek Lisans

4. Okul Türü

1.() İlkokul 2.() Ortaokul 3.() Lise

BÖLÜM 2 – GÖRÜŞME FORMU SORULARI:

1. İlkokul yöneticisi olarak özel gereksinimli öğrencilere yönelik yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri hakkında görüşleriniz nelerdir?

2. Özel eğitim okul yöneticisi olarak özel gereksinimli öğrencilere yönelik yürütülen eğitim -öğretim faaliyetlerinde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

3. Eğitim yöneticisi olarak karşılaştığınız sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?